TEMEL DİNÎ BİLGİLER (İSLAM 1)

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

Neler Öğreneceğiz?

1. İslam Ekonomisinin Ahlaki Temelleri
2. Helal Kazancın Önemi
3. İnfak Kültürü
4. Karz-ı Hasen
5. Kul Hakkı
6. İşçi ve İşveren Hakkı
7. İslam'ın Mülkiyet Anlayışı
8. Ekonomik Hayatı Olumsuz Etkileyen Uygulamalar

- **Sizce sağlam ve sağlıklı bir ekonomik hayat nasıl olmalıdır?**

1. İslam Ekonomisinin Ahlaki Temelleri

- **Ekonomi**; insanların yaşayabilmeleri için üretim-tüketim faaliyetlerinden doğan ilişkilerin bütünüdür.
- Ticaret, ithalat, ihracat, dağıtım, hizmet gibi işlerin hepsi ekonominin kapsamında değerlendirilir.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Ekonomi kavramı ile iktisat kavramı eş anlamlı olarak kullanılsa da iktisat kelimesinin İslam'da çok daha geniş bir anlamı vardır.

- **İktisat** kelimesi; orta yolu tutmak, aşırılıklardan uzak ve tutumlu olmak anlamına gelir.
- İktisat kavramı; ekonomik faaliyetin sınırsız bir şekilde yapılamayacağını, ahlaki esaslar çerçevesinde yapılması gerektiğini ifade eder.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- **İslam ekonomisi/iktisadı** denince; İslam dininin ekonomik faaliyetler hakkında ortaya koyduğu ilkeleri, hükümleri ve ahlaki esaslar bütünlüğü ile bu bütünlükten doğan ekonomik sistemi anlarız.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

Helal kazanç

Cömertlik

Kanaatkârlık

Tasarruf

İslam ekonomisinin ahlaki temelleri:

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İslam ekonomisinin ahlaki temellerinin başında kişinin tüm ekonomik faaliyetlerinde helal kazanç ilkesine göre hareket etmesi gelir.

- Bunun yanında kişinin kazancından infak etmesi, çevresine duyarlı olması, kul hakkına riayet etmesi önemlidir.

- İşçinin işini en güzel şekilde yapması, iş verenin ise işçisinin haklarını gözetmesi helal kazanç için dikkat edilmesi gereken hususlardandır.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İslam ekonomisinin en önemli ahlaki ilkelerinden biri gerçek zenginlik olarak kabul edilen kanaatkârlıktır.
- İnsanın sahip olduklarıyla yetinip onlarla mutlu olması anlamına gelen **kanaatkârlık** açgözlülük ve doyumsuzluğu engeller.
- Dünya malını elde etmek için her yolu meşru görüp, haram helal dairelerini gözetmeden ekonomik faaliyette bulunmak ahlaki değildir.

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "Müslüman olan, kendisine yetecek kadar rızık verilen ve Allah'ın verdiklerine kanaat eden kimse kurtuluşa ermiştir."

(Müslim, Zekât, 125)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İslam ekonomisinin ahlaki temellerinden bir diğeri de cömertliktir.
- **Cömertlik**; kişinin sevgisini, şefkatini, bilgisini, zamanını ve servetini paylaşmasıdır.
- Bu cömertlik anlayışı zamanla **îsar** ahlakına dönüşür.
- **Îsar**; Müslümanın, kardeşini kendine tercih ederek fedakârlıkta bulunması demektir.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "...Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir."

(Haşr suresi, 9. ayet)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Bir şeyi idareli ve dikkatli kullanma anlamına gelen **tasarruf**, ekonomik faaliyetlerde gözetilmesi gereken ahlaki tutumlardan biridir.
- Bu tutum içinde olan bir Müslüman ne cimrilik eder ne de elindekini saçıp savurur; yarınını da düşünerek tasarruf yolunu seçer.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Onlar, harcadıkları zaman ne israf ederler ne de cimrilik; ikisi arasında orta bir yol tutarlar."

(Furkân suresi, 67. ayet.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İslam ekonomisinin ahlaki temellerine göre çalışanlar, müşteriler, ortaklar, tedarikçiler gibi bütün paydaşlar, bu ahlaki ilkelere göre hareket etmekle yükümlüdür.
- Bu kapsamda Müslümanlar üretilen mallarda helallik, kalite, sağlık ve hijyen şartlarına riayet ederler.
- Toplumun çıkarlarını kendi menfaatinin önünde görür ve çevre başta olmak üzere her türlü sosyal sorumluluk alanında duyarlı olurlar.
- Çünkü İslam ahlakı, hayatın her alanında bizlere, doğru, dürüst, adil, güvenilir ve yardımsever olmayı öğütler.

- **'Helal kazanıp helale harcamak'**
  ifadesinden ne anlıyorsunuz?

2. Helal Kazancın Önemi

- Dinimiz İslam, dünya ve ahiret mutluluğuna ulaşabilmemiz için hayatımızın tüm alanlarıyla ilgili düzenlemeler yapmıştır.
- Yemek, içmek, giyinmek, eğlence, aile hayatı, ekonomik ve sosyal hayat gibi alanlarda İslam'ın belirlediği ve uyulması gereken prensipler vardır.
- Bu prensiplerin başında helal kazanç gelir.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Dinimizin meşru gördüğü çerçeveler içerisinde elde edilen gelir ve bu gelirle kazanılan rızık demektir.

Helal Kazanç:

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İnsanın ihtiyaçları karşılayabilmesi için çalışması, çabalaması, emek harcaması gerekmektedir.

- Helal yoldan, alın teri dökerek bir değer üreten; bu üretimle kendisine, ailesine ve ülke ekonomisine fayda sağlayan bireyin emeği anlamlı ve değerlidir.

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "Hiçbir kimse kendi elinin emeğinden daha hayırlı bir lokma yememiştir. Allah'ın Peygamberi olan Davut da kendi elinin emeğini yerdi."

(Buhâri, Büyu', 15)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Helâlinden kazanmak için yaptığımız her türlü meşru iş, Allah'ı hoşnut etmekte ve en geniş anlamda ibadet kapsamına girmektedir.
- İnanan insandan beklenen, imkânlar nispetinde kendisini ve ailesini huzur içinde yaşatmaya yetecek kadar helal dairede çalışmasıdır.
- Ancak insan rızkını helal yoldan kazanmaya çalışırken diğer dinî görevlerini aksatmamalıdır.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Onlar ne ticaret ne de alışverişin kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekât vermekten alıkoyamadığı insanlardır..."

(Nûr suresi, 37. ayet)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İhtiyaçları sınırsız görüp hırs ve açgözlülükle çalışmak insanda adalet ve hakkaniyet duygusunu yok edebilir.
- Müslümanlar olarak öncelikle elimizdeki nimetlere şükrederek kazancımızın helal olmasına dikkat etmeliyiz.
- Helalin bolluğa, berekete, rahmete ve cennete götüreceğini; haramın ise darlığa, yokluğa, sıkıntılara, günahlara ve cehenneme sevk edeceğini unutmamalıyız.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- Allah'ın size helâl ve temiz olarak verdiği rızıklardan yiyin. Eğer yalnız ona ibadet ediyorsanız, Allah'ın nimetine şükredin."

(Nahl suresi, 114. ayet)

- **İslam dininde yardımlaşmayla ilgili hangi ibadetleri biliyorsunuz?**

3. İnfak Kültürü

- Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak amacıyla kişinin kendi malından harcama yapması, ihtiyaç sahiplerine yardım etmesi demektir.
- Bu yönüyle infak; farz olan zekâtı ve gönüllü olarak yapılan her çeşit yardımı içermektedir.

İnfak:

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İslam medeniyeti bir infak (sosyal yardımlaşma ve dayanışma) medeniyetidir.
- İslam medeniyetinin infak ve yardımlaşma kültürünün temelinde Peygamberimizin ve ashabının eşsiz örnekliği vardır.
- Peygamberimiz her konuda olduğu gibi infak, mütevazılık, cömertlik ve fedakarlık konularında ashabına ve ümmetine örnek olmuştur.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- O, ailesiyle birlikte lüks ve israftan uzak mütevazı bir hayat sürdürmüş; çok varlıklı olmamasına rağmen kendisinden bir şey isteyen kimseyi asla geri çevirmemiş; insanların en cömerdi olarak tanınmıştır.

- Özellikle yanı başındaki ilim talebeleri olan Suffe ashabına büyük değer veren Peygamberimiz, zekât mallarını hiç dokunmadan onlara yönlendirmiş, şahsına gelen hediyeleri onlarla paylaşmıştır.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İslam'ın en çileli dönemlerini Peygamberimizle birlikte yaşayan sahabiler de sahip olduklarını Allah yolunda ve O'nun rızası için harcamışlardır.

- Her türlü sıkıntıya sabır göstermenin yanı sıra kısıtlı imkanlara rağmen Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihat etmekten geri durmamışlardır.

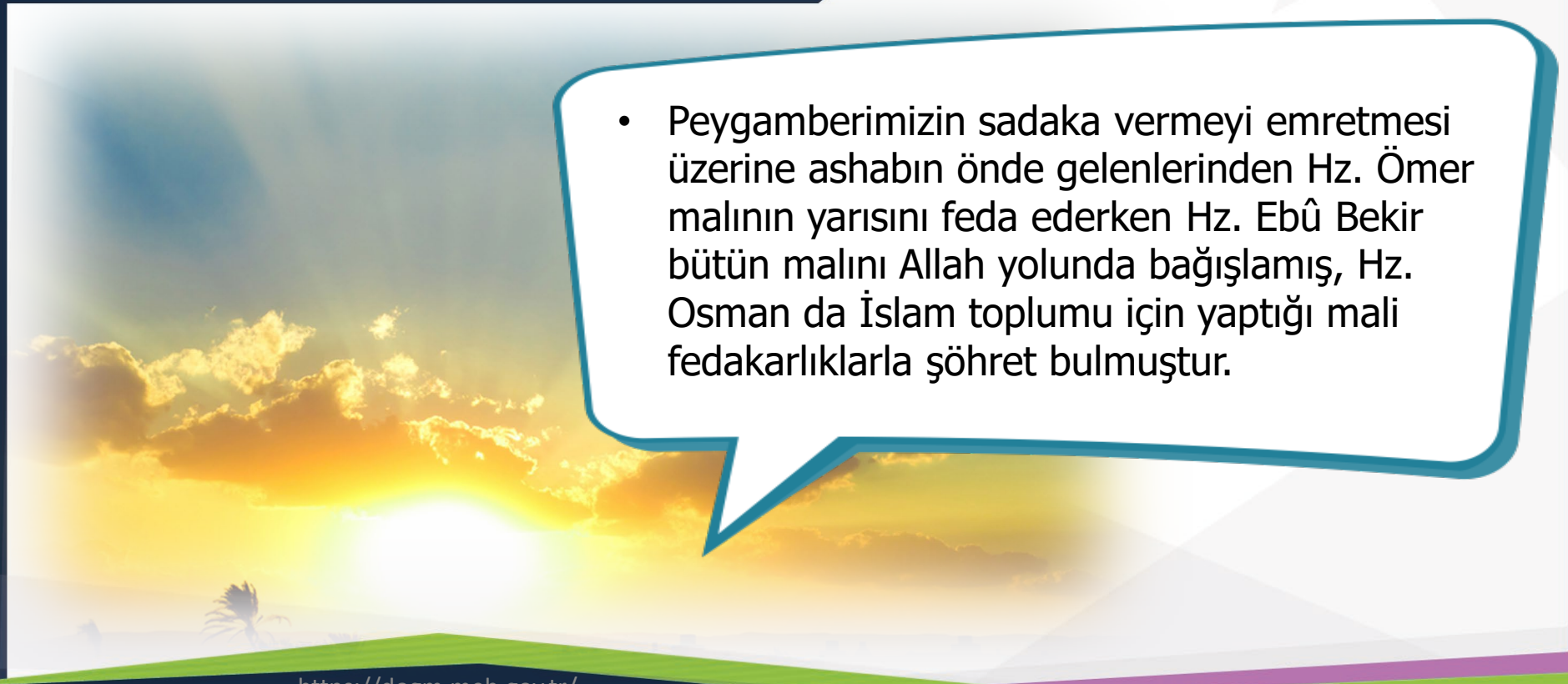

- Peygamberimizin sadaka vermeyi emretmesi üzerine ashabın önde gelenlerinden Hz. Ömer malının yarısını feda ederken Hz. Ebû Bekir bütün malını Allah yolunda bağışlamış, Hz. Osman da İslam toplumu için yaptığı mali fedakarlıklarla şöhret bulmuştur.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İslam infak kültürü;

Zekât, sadaka, fidye, fitre gibi maddi yardımlar ile

düşenin elinden tutma

danışana yol gösterme

ilim öğretme

ustalık-çıraklık ilişkisi içinde meslek öğretme gibi manevi yardımlarla

- geçmişten günümüze devam etmiştir.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İslam'ın infak kültürü zamanla daha sistemli ve kalıcı kurumlara (vakıf) dönüşmüştür.
- Bu vakıflar; şifahane, imarethane, misafirhane, medrese, yol ve çeşme yapımı gibi daha pek çok alanda kurumlar aracılığıyla toplumsal fayda sağlamışlardır.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Vakıflar, İslam tarihi boyunca çok çeşitli hizmetler üstlenmişler; günümüzde de bu hizmetlerine devam etmektedirler.
- Vakıflar, aynı zamanda servetin zengin kesimlerden toplumun daha fakir kesimlerine doğru akışını gerçekleştirerek sosyal dengenin kurulmasında ve sosyal bütünleşmenin sağlanmasında rol almışlardır.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İslam tarihindeki çokça örnekleriyle karşılaştığımız infak anlayışı dinimizin bu konuyla ilgili emirleri, öğütleri ve tavsiyelerinin bir sonucudur.

- Müslümanın taşıdığı en temel özelliklerden olan sevgi ve şefkat sadece insanları değil bütün mahlukatı kuşatmış ve tarihte benzeri görülmemiş hayır müesseseleri inşa edilmiştir.

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "Komşusu açken tok yatan bizden değildir."

(İbn Ebû Şeybe, Musannef, İman ve rü'yâ, 6)

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça iyiliğe asla erişemezsiniz. Her ne harcarsanız Allah onu bilir."

(Âl-i İmrân suresi, 92. ayet)

- **Sizce borç alma ve verme işlemlerinde en doğru tutum nedir?**

4. Karz-ı Hasen

- Borçlunun durumu iyileşince borcunu ödemesi koşuluyla gönüllü olarak bir başkasına borç vermek anlamına gelir.
- Bu güzel uygulama dinimizde Allah'a ödünç vermek şeklinde tanımlanmış ve Yüce Allah'ın bunu karşılıksız bırakmayacağı bildirilmiştir.

Karz-ı Hasen:

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Kim Allah'a güzel bir borç verirse Allah da bunu kat kat fazlasıyla öder. Daraltan da genişleten de Allah'tır ve O'na döndürüleceksiniz."

(Bakara suresi, 245. ayet)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Karz-ı hasen uygulamasında borçlu kimse borcunu öderken herhangi bir faiz ödemez.
- Çünkü karz-ı hasende hiçbir maddi çıkar gözetmeksizin sırf Allah rızasını düşünerek Müslüman kardeşinin sıkıntısını gidermek amacı ön plandadır.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Borç alıp vermekle ilgili dikkat edilmesi gereken hususlar vardır.
- Bunların başında mecbur kalmadıkça borç almamak gelir.
- Çünkü borç almak sorumluluk doğurur.

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- ‘’Ya Rab! Günahtan ve borçtan sana sığınırım.”

(Buhârî, İstikraz, 2)

- Borçlanmalar konusunda üzerinde durulması gereken en önemli noktalardan biri sözleşme yapılmasıdır.

- İleride ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkları önlemek amacıyla, bütün borç ve ödünç muamelelerinde yazılı sözleşme yapmak, senet veya senede benzer belgeler düzenlenmek hakların korunması bakımından en doğru yoldur.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Ey iman edenler! Belli bir süre için birbirinize borçlandığınız zaman bunu yazın..."

(Bakara suresi, 282. ayet.)

- Borç verenin, borçluya haksızlık yapmaktan kaçınması; borçlunun da imkânı olduğunda borcunu ödemesi gerekir.

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "Ödeme gücünde olan birinin borcunu geciktirmesi zulümdür."

(Buhârî, İstikraz, 13.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

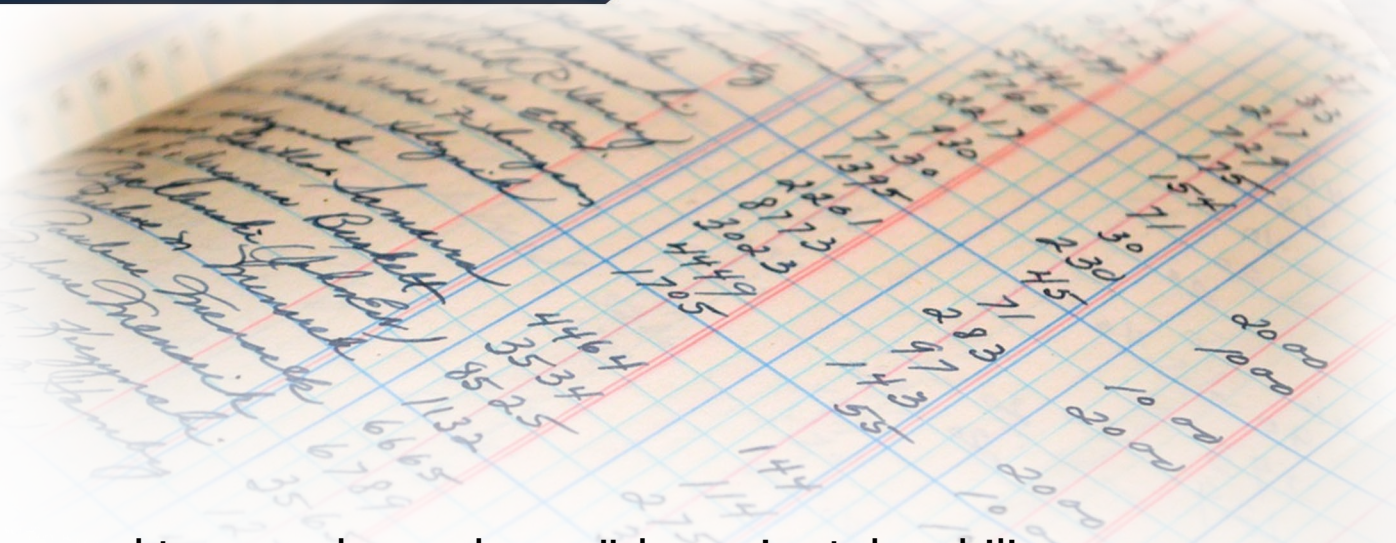

- Borçlu gerçekten zor durumdaysa ödemesi ertelenebilir.
- Bu gibi durumlarda borcun tamamen bağışlanması da tavsiye edilmiştir.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Eğer borçlu darlık içindeyse ona eli genişleyinceye kadar mühlet verin. Eğer bilirseniz, (borcu) sadaka olarak bağışlamanız, sizin için daha hayırlıdır."

(Bakara suresi, 280. ayet.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Borç verenin, yaptığı iyiliğe herhangi bir karşılık beklememesi gerekir.
- Eğer herhangi bir karşılık, menfaat ve hediye gibi şeyler bekleyecek olursa burada faiz söz konusu olur.
- Faiz ise dinimizde haramdır.

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "Kim darda kalmış (borçlu) bir kimseye zaman tanırsa veya alacağını bağışlarsa, Allah onu kendi gölgesinde gölgelendirir."

(Müslim, Zühd, 74.)

- **Sizce insanlar neden helalleşirler?**

5. Kul Hakkı

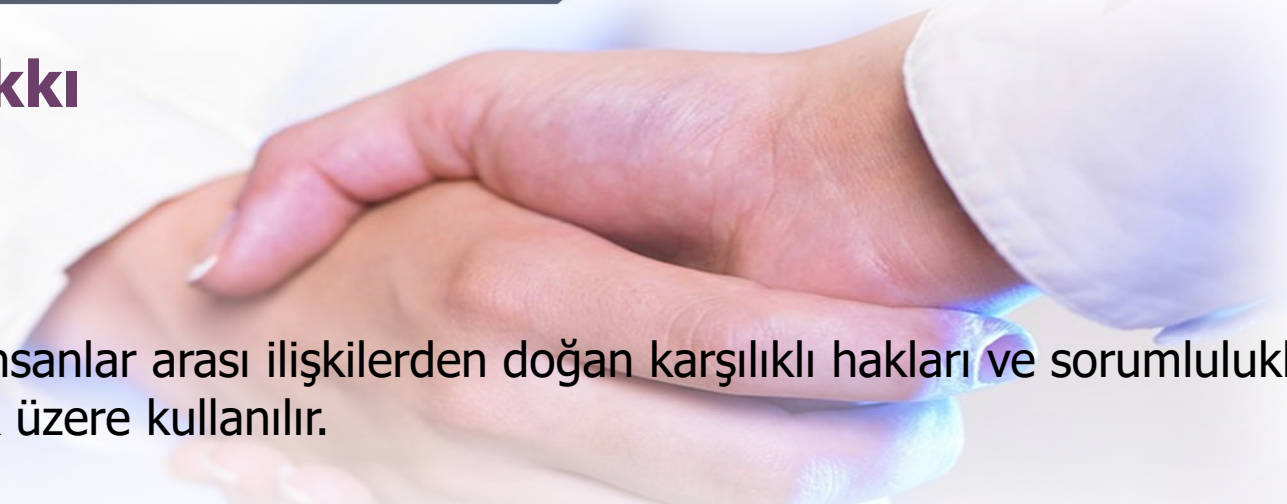

- Kul hakkı, insanlar arası ilişkilerden doğan karşılıklı hakları ve sorumlulukları ifade etmek üzere kullanılır.
- Kul hakkı yemek veya diğer bir deyişle kul hakkına girmek büyük günahlardandır.
- Kültürümüzde de çok değer verilen bir hak türü olarak kabul edilir.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Ölçüde ve tartıda hile yapanların vay hâline! Onlar insanlardan (bir şey) ölçüp aldıkları zaman tam ölçerler. Fakat kendileri onlara bir şey ölçüp yahut tartıp verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar. Onlar, büyük bir gün için; insanların, âlemlerin Rabbinin huzurunda duracakları gün için diriltileceklerini sanmıyorlar mı?"

(Mutaffifîn suresi, 1-6. ayetler.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Hırsızlık, rüşvet, hile, gasp gibi eylemler maddi açıdan kul hakkına girmek iken; yalan, iftira, dedikodu, gıybet gibi davranışlar ise manevi yönden kul hakkına girmektir.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

Trafikte kırmızı ışıkta geçmek

Sırayı ihlal edip diğer insanların önüne geçmek

Aracını yasak yere park etmek

İnsanların özel hayatlarını araştırmak, ifşa etmek

İnsanların mahremiyet sınırlarına izinsiz girmek

İnsanlara istemedikleri şekilde hitap etmek; alaya almak

Emek vererek üretilen ve telif hakkı olan ürünleri izinsiz bir şekilde kullanmak

gibi tutum ve davranışlar da kul hakkı ihlaline girmektedir.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Dinimizde kul hakkı özellikle ahirete borçlu gitmemek açısından önemli görülmüştür.

- Dünyada bir borcun ödenmesi, bir emanetin iade edilmesi gibi yollarla helalleşme sağlanamazsa kişinin, ihlal ettiği haklar sebebiyle ahirette sorgulanacağı bildirilmiştir.

- Bilerek veya bilmeyerek başkalarının hakkına giren kimse, o hakkı ödemek ve helalleşmek suretiyle üzerindeki kul hakkından kurtulmalıdır.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Kişinin topluma ve devlete karşı da sorumlulukları vardır.
- Vergi vermek, askere gitmek, kamu düzenine uymak ve asayişi ihlal etmemek vatandaşlık görevleri arasında yer alır.
- Diğer insanlar vazifesini yerine getirirken; görev ve sorumluluklarını ihmal edenler, yaşadıkları topluma haksızlık etmekte ve kul hakkına girmektedirler.

- **Sizce işveren işçisine, işçi işverenine nasıl davranmalıdır?**

6. İşçi ve İşveren Hakkı

- Dinimizde işçi-işveren ilişkisi her şeyden önce insani bir ilişkidir ve sadece maddi değil, manevi yönden de taraflara ağır sorumluluklar yükler.

- Çünkü bu ilişkide karşılıklı haklar söz konusudur.

- İş birliğinin sağlanabilmesi için işveren ile işçi arasında öncelikle sevgi ve saygı çerçevesinde insani ilişkiler kurulmalıdır.

- Dinimiz, insanlar arasında öngördüğü eşitlik ve kardeşlik ilkeleriyle toplumda barışı ve dayanışmayı sağlamayı amaçlar.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İşçinin işveren üzerinde birtakım maddi hakları vardır. Bu hakların başında yaptığı işe karşılık, alacağı ücret gelir.

- Çalışan kişinin ücretinin ne kadar olacağı önceden belirlenmeli ve zamanı gelince geciktirilmeden ödenmelidir.

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "İşçiye ücretini alın teri kurumadan ödeyiniz."

(İbn Mâce, Rühûn, 4.)

- "Üç kişi vardır ki, kıyâmet günü beni karşılarında bulacaklardır... (Bunlardan biri de) işçinin ücretini vermeyendir."

(Buhârî, İcâre, 10.)

- İşçinin işveren üzerinde maddi hakları yanında birtakım manevi hakları da vardır.
- Çalışma şartları insanın şeref ve izzetine uygun bir biçimde düzenlenmelidir.
- İşçisinin beden ve ruh sağlığını önemsemek ve iş ortamını buna göre düzenlemek işverenin sorumluluğudur.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İşçinin de işverene karşı yerine getirmesi gereken bazı sorumlulukları vardır.
- İşçi gücü oranında elindeki işi en iyi şekilde yapmaya gayret etmeli ve dürüst davranmalıdır.

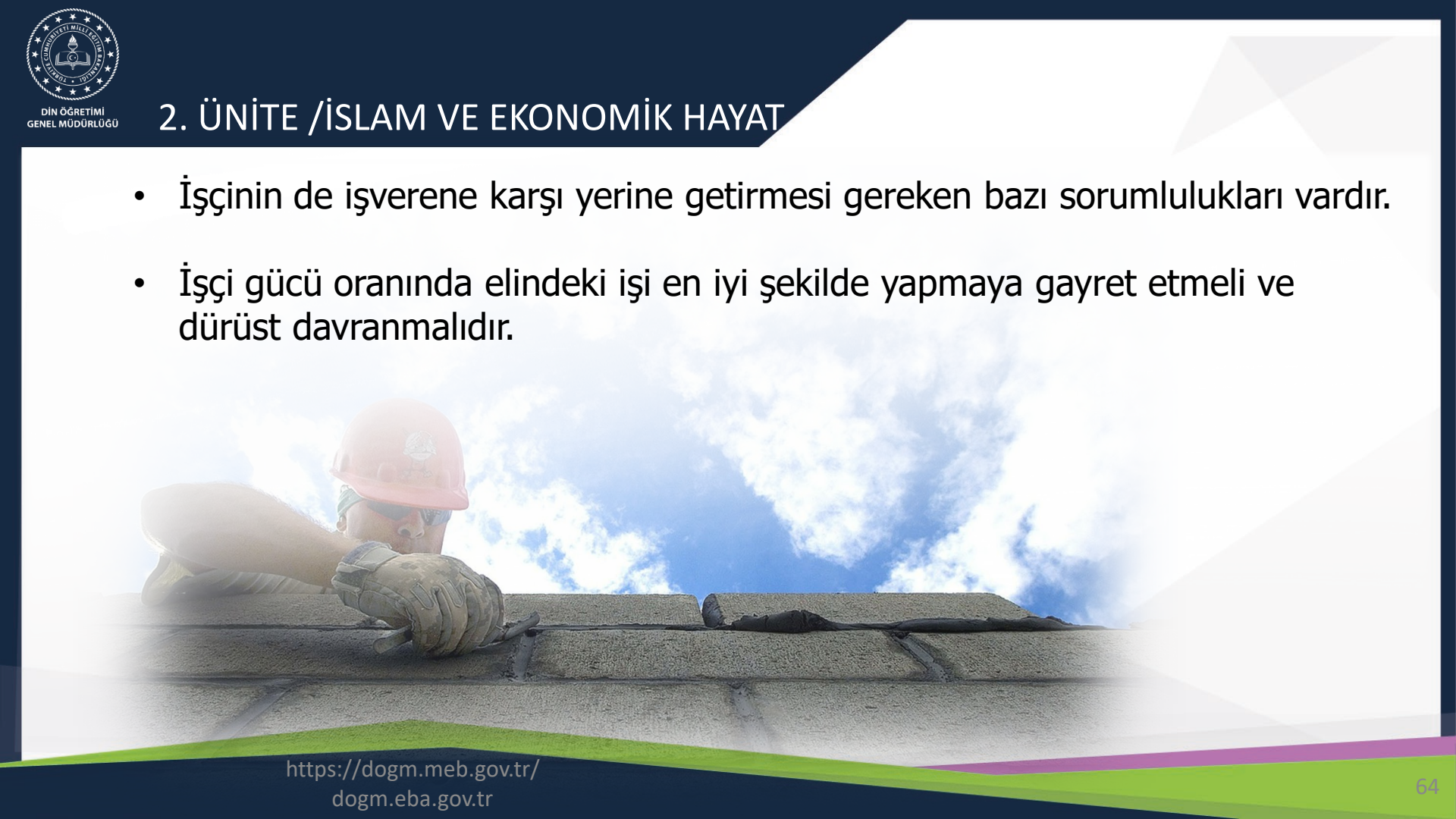

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İşçi, kendisine teslim edilen her türlü eşya ve malzemeyi emanet bilmeli ve onlara zarar vermemelidir.

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "Allah, kulunun bir iş yapacağı zaman onu sağlam yapmasını ister."

(Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, XXIV, 306.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Günümüzde insanların yaralandığı ve hayatını kaybettiği birçok iş kazası meydana gelmektedir.
- Bu iş kazalarının çoğuna iş güvenliği kurallarının ihlali ve tedbirsizlik sebep olmaktadır.
- Bu tür durumlara düşmemek için işçi ve işveren, iş güvenliğiyle ilgili gerekli tedbirleri birlikte almalı ve uygulamalıdır.

- **Sizce bir insanın malı ve mülkü üzerindeki tasarrufu nasıl olmalıdır?**

7. İslam'ın Mülkiyet Anlayışı

Mülk:
- Bir kimsenin sahip olup üzerinde her türlü tasarrufta bulunabildiği şeyler.

Malik:
- Mülke sahip olan kişi.

Mülkiyet:
- Bir şeye sahip olma ve onun üzerinde tasarrufta bulunma hakkı.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Malikü'l-Mülk olarak bütün varlığın tek ve gerçek sahibi Yüce Allah'tır.
- Yüce Allah insanlara bir imtihan olmak üzere mülk edinme ve mülklerinde tasarruf etme gücü de vermiştir.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "De ki: 'Ey mülkün sahibi olan Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin. Dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil edersin. Hayr senin elindedir. Şüphesiz sen her şeye hakkıyla gücü yetensin."

(Âl-i İmrân suresi, 26. ayet.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Dinimizde özel mülkiyet hakkı tanınır ve insanlardan sahip oldukları mallarla ilgili bazı yükümlülükleri yerine getirmeleri beklenir.

- Örneğin malları Allah yolunda harcamanın ve zekât vermenin emredilmesi bu tür sorumluluklardandır.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Kur'an-ı Kerim'de mirasla ilgili hükümlerin yer alması da İslam'da özel mülkiyetin mevcut olduğunu gösteren delillerden biridir.

- Ayrıca ticarî ilişkilerin düzenlenmesi, haksız yollardan mal edinmenin yasaklanması ve mala karşı işlenen suçların cezalandırılması da özel mülkiyet anlayışının olduğunu gösterir.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Aranızda birbirinizin mallarını haksız yere yemeyin. İnsanların mallarından bir kısmını bile bile günaha girerek yemek için onları hakimlere (rüşvet olarak) vermeyin."

(Bakara suresi, 188. ayet.)

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "Malını savunurken öldürülen kimse şehittir."

(Buhârî, Mezâlim, 33.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İslam, helal ve meşru yollardan elde edilen mülkiyetle haram ve gayrimeşru yollarla ele geçirilen mülkiyet arasında ayrım yapar.
- Her konuda itidali ve orta yolu esas alan İslam'da mülkiyet konusunda da denge gözetilmiştir.
- Kişilerin sahip oldukları malları cimrilik ederek, sırf kendi menfaatleri doğrultusunda kullanmaları ağır ifadelerle eleştirilirken saçıp savurmaları da kınanmıştır.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır."

(Furkan suresi, 67. ayet.)

- "Allah'ın kendilerine lütfundan verdiği nimetlerde cimrilik edenler, bunun, kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Hayır! O kendileri için bir şerdir..."

(Âl-i İmrân suresi, 180. ayet.)

- "...Altın ve gümüşü biriktirip gizleyerek onları Allah yolunda harcamayanları elem dolu bir azapla müjdele."

(Tevbe suresi, 34. ayet.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- İslam, kişinin kendi malını onun hakkı olarak kabul etmiş ancak diğer insanlara zarar verecek girişimlerde bulunmayı yasaklamıştır.

- Dolayısıyla bir kimsenin mülkiyet hakkının sınırı diğer insanların ve kamunun haklarının başladığı yerde sona erer.

- Bu gibi durumlarda devletin özel mülkiyete müdahale etme ve sınırlama getirme hakkı vardır.

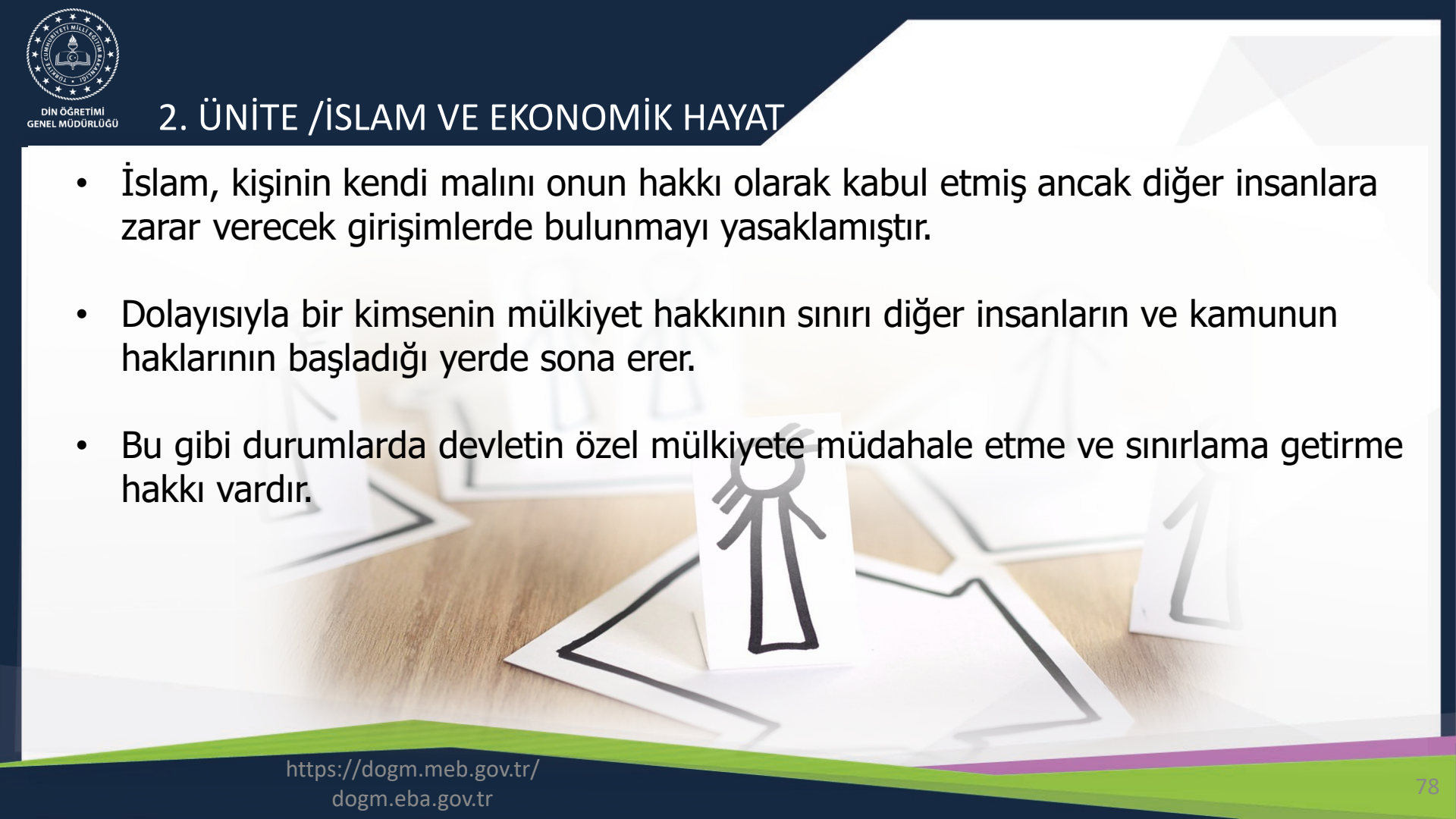

- **Sizce ekonomik hayatı olumsuz yönde etkileyen uygulamalar nelerdir?**

8. Ekonomik Hayatı Olumsuz Etkileyen Uygulamalar

Faiz/Riba:

- Borç verilen bir parayı veya malı belli bir süre sonunda belirli bir fazlalıkla geri almanın veya bu şekilde alınan fazlalığın adıdır.
- Bu türden şart ve uygulamaları içeren işlemlere de "faizli işlemler" denir.

Hizmet ve emek karşılığı olmaksızın paranın kullanılmasına karşılık olarak elde edilen, dinen uygun görülmeyen kazanç,

Borç-alacak ilişkisinde borçlunun, süresi dolan borcunu ödeyememesi durumunda sürenin uzatılmasına karşılık ödemeyi garanti ettiği fazladan para,

Bankaların tasarruf sahiplerinden vadesiz olarak veya belirli vadelerle topladığı paralar karşılığında belirlenen süre sonunda ana paraya ek olarak ödemeyi garanti ettiği miktar,

faizdir.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Dinimizde alışveriş helal; faiz ise haksız bir kazanç olduğu, toplumun sosyal ve ekonomik hayatını olumsuz etkilediği için kesin olarak haramdır.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Faiz yiyen kimseler (kabirlerinden) tıpkı şeytan çarpmış kimseler gibi çarpılmış olarak kalkarlar. Onların bu hali, 'Alışveriş de (ticaret) faiz gibidir.' demelerindendir. Oysa ki Allah ticareti helâl, faizi haram kılmıştır…
- …Allah faizi mahveder, sadakaları ise çoğaltır…
- …Ey iman edenler, Allah'tan korkun, eğer gerçekten inanıyorsanız, faiz olarak artakalan (ana paranın üzerindeki) miktarı almayın. Şayet bunu yapmazsanız (faize devam ederseniz), Allah ve Resulü ile savaşa girdiğinizi bilin.

(Bakara suresi, 275-279. ayetler.)

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "Dikkat edin. Cahiliye döneminin faizlerinin hepsi de kaldırılmıştır. Ana paralarınız sizindir. Bu suretle ne haksızlığa uğratılmış ne de haksızlık yapmış olursunuz..."

(Ebû Dâvûd, Büyû, 5.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Faiz yasağı, İslam ekonomisinin ana unsurlarından birisidir.
- Çünkü İslam'da emek ve üretim esastır.
- İslam servetin âtıl bırakılmasını ve üretim dışında tutulmasını uygun görmez.
- Bu yüzden "paradan para kazanmak" demek olan faizi de haram kılmıştır.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Sermayenin emek ve üretim olmadan; risk ve zarara katlanmadan tek başına kazanç aracı yapılması doğru değildir.

- Çünkü bu, sermaye ve servetin giderek belli bir zümrenin elinde toplanmasına, insanların sınıflaşmasına ve toplumun mağduriyetine sebep olacaktır.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Dinimiz; yardımlaşma ve dayanışma, zekât ve infak, emek ve sermayenin birlikte üretime yönelmesi, kâr ve zararın birlikte göğüslenmesi gibi ilkelerle faiz ekonomisi yerine üretim ve paylaşım ekonomisini hedefler.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "İnsanların mallarında artış olsun diye verdiğiniz herhangi bir faiz, Allah katında artmaz. Allah'ın rızasını isteyerek verdiğiniz zekâta gelince, işte zekâtı veren o kimseler, evet onlar (sevaplarını ve mallarını) kat kat arttıranlardır."

(Rûm suresi, 39. ayet.)

Rüşvet:

- Haksız bir menfaat sağlamak için verilen ücret veya bedel.
- Rüşvet karşılıklı çıkar teminine ve iltimasa dayandığı için kayırmak kelimesiyle de belirtilmiştir.

Herhangi bir hakkı engellemek veya haksızlığı haklı göstermek amacıyla verilip alınan maddi değeri olan her şey

İşini daha hızlı gördürebilmek için yetkili şahıslara menfaat temin etmek

Mera, yayla, odun toplama alanları gibi kamunun kullanımına açık alanlarda bazı kişilerin yetkili olmadıkları halde bu alanlardan istifade edenlerden istedikleri ücret

rüşvettir.

Adaleti yerine getirmekle görevli hakimlerin haksızı haklı göstermeleri için kendilerine verilen bedeller

Kamuda görev alabilmek için yetkili şahıslara temin edilen menfaat

Kamu görevlisinin yetkisini ya da nüfuzunu kötüye kullanarak sağladığı çıkar

rüşvettir.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

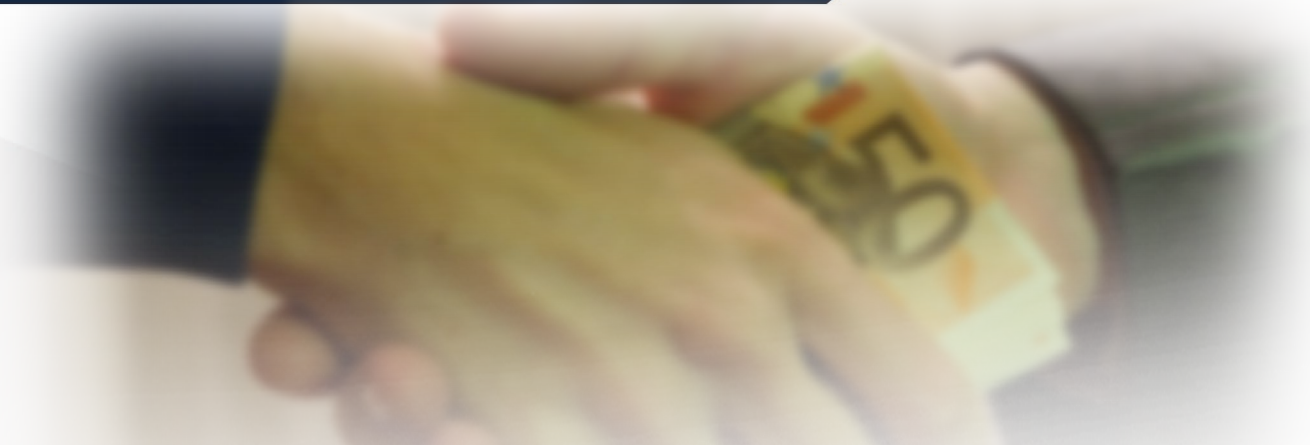

- Rüşvet görevin kötüye kullanılması demektir ve haksızlıkları, kayırmacılığı, adaletsizliği yaygınlaştırır.

- Bu yüzden dinimizde rüşvet almak da vermek de kesin bir şekilde yasaklanmıştır.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Aranızda mallarınızı haksızlıkla yemeyin; bildiğiniz halde günaha girerek insanların mallarından bir kısmını yemek için onu (rüşvet olarak) hâkimlere vermeyin."

(Bakara suresi, 188. ayet)

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "Allah'ın laneti, rüşvet verenin ve rüşvet alanın üzerinedir."

(İbn Mâce, Ahkâm, 2)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Peygamberimiz tarafından vergi memuru olarak görevlendirilen Abdullah b. Revâha, vergiyi az alması için rüşvet teklif edenlere *"Teklif ettiğiniz şey rüşvettir biz onu yemeyiz"* diyerek reddetmesi bir Müslümanın rüşvet karşısında göstermesi gereken tavrı bizlere öğretmiştir.

(İmam Malik, Muvatta, Müsâlât, 2)

- Peygamberimiz zekât tahsiliyle görevlendirdiği İbnü'l-Lütbiyye'nin vazifesi sırasında kendisine verilen hediyeleri sahiplenmesi üzerine hiddetlenmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Annesinin babasının evinde oturmuş olsaydı kendisine böyle hediyeler verilir miydi? Muhammed'in canı elinde olan Allah'a yemin ederim ki herhangi biriniz bu malda hainlik yaparak haksız bir şey alırsa kıyamet gününde o malı böğüren bir deve veya bir sığır yahut meleyen bir koyun şeklinde boynunda taşıyarak getirecektir."

(Buhârî, Eymân, 3.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Bir kimsenin alışverişte kendi menfaati için karşı tarafı aldatmasıdır.

Hileli Satış:

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Bir ürünün ayıbını gizlemek ya da üründe olmayan özellikleri varmış gibi göstermek hileli satış kapsamına girer.

- Hileli satış yapan kimse yalan söylediği için yalancı olmakta ve karşısındakini aldatmaktadır.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Dinimiz alışverişin zorbalık, aldatma ve hile yoluyla değil ancak adalet, doğruluk ve karşılıklı rızaya dayalı olarak yapılmasını emreder.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Ey iman edenler! Karşılıklı rızâya dayanan ticaret dışında, mallarınızı aranızda haksız yollarla yemeyin ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah size karşı çok merhametlidir."

(Nisâ suresi, 29. ayet.)

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "Alışveriş yapanlar, eğer dürüst davranırlar ve malın kusurunu açıkça söylerlerse, alışverişleri bereketlenir. Fakat kusuru gizler ve yalan söylerlerse, yaptıkları alışverişin bereketi gider."

(Ebû Dâvûd, Büyû', 51.)

- "Kusurunu açıklamadığı bir malı satan kimse, daima Allah'ın gazabı altındadır ve melekler ona sürekli lanet ederler."

(İbn Mace, Ticaret, 45.)

- Alışveriş yaparken alıcı veya satıcının karşısındakini kendi isteği doğrultusunda ikna etmek için yemin etmesi de onları hile ve yalana sevk edebilecek bir davranıştır.
- Bu nedenle alışveriş yaparken gereksiz yere yemin etmekten sakınılmalıdır.

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "Malınızı sattığınızda yemin etmekten sakının. Çünkü yemin malınıza rağbetin artmasını sağlayabilir, ancak onun bereketini yok eder."

(İbn Mace, Ticaret, 30.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Hileli satışların bir diğer yansıması da ölçü ve tartıda hile yapmaktır.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Kur'an-ı Kerim'de Medyen halkının Yüce Yaratıcı tarafından helak edilmesine neden olan davranışların; Allah'a ibadet etmemek, ölçü ve tartıda hile yapmak, haksız kazanç elde etmek ve yeryüzünde bozgunculuk yaparak karışıklık çıkarmak olduğu anlatılmaktadır.

- Ticarette doğruluktan saparak hile ve bozgunculuk yapan toplumlarda karşılıklı güven zedelenir ve toplumun temelleri derinden sarsılır.

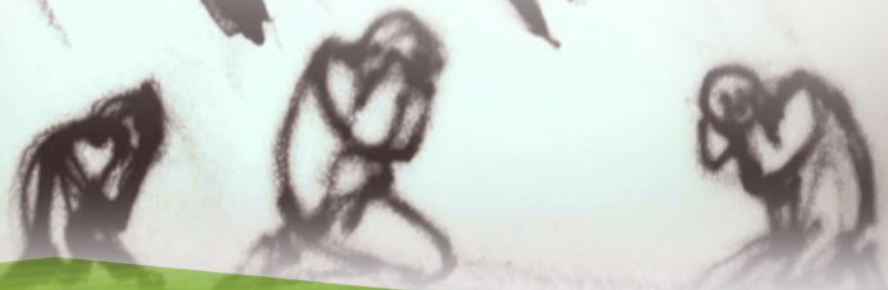

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Günümüzde hileli satışlar farklı görünümlerde karşımıza çıkmaktadır.
- Bunların en başında ihaleye fesat karıştırmak gelmektedir.
- Tarafgir davranarak ihaleye katılan kişi ya da kurumlardan birini, içeriden sızdırılan bilgilerle avantajlı konuma getirmek doğru değildir
- Her türlü satışta ve özellikle ihaleyle yapılan satışlarda herkese eşit davranmak ve haksızlık doğuracak yollara başvurmamak esastır.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Ekonomik faaliyetlerde kurum içi mahrem bilgilerin başkalarına aktarılması da dinimizce uygun görülmeyen davranışlardandır.
- Bu tür bilgilerle elde edilecek kazanç ve menfaatler haksız kazanç sayılır.
- Böyle davranan birisi kendisine duyulan güveni boşa çıkarmış ve emanete ihanet etmiş olur.

Yapay Olarak Fiyat Yükseltme:

- Fiyat-değer ilişkisini bozarak birtakım menfaatler elde etmek amacıyla o ürünün fiyatını haksız biçimde yükseltmeye denir.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Bir ürüne çeşitli hilelerle değerinden fazla bir fiyat biçilmişse burada haksız bir kazanç vardır.

- Haksız kazanç ise dinimizde yasaktır.

Rabbimiz buyuruyor ki:

- "Birbirinizin mallarını haksız yere yemeyin..."

(Bakara suresi, 188. ayet.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Bir yerde yol, köprü, baraj yapılacağı söylentisi ile arsa değerlerinin yükselmesine sebep olmak ve bundan haksız kazanç elde etmek buna örnektir.

- Fiyat-değer ilişkisini bozarak yapay fiyat yükseltme yollarından biri de manipülasyondur.

- Manipülasyon; piyasada yalan yanlış haberlerle faaliyette bulunarak piyasayı kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirme şeklinde tanımlanır.

- Piyasa fiyatlarının yapay olarak yükseltilmesi, düşürülmesi veya belirli seviyede tutulmasına yönelik faaliyetlerin tamamı manipülasyon kapsamında değerlendirilir.

- İnsanların ihtiyacı olan ticaret mallarını toplayıp stoklayarak pahalanmasını beklemek ve bu gayeyle piyasaya sürülmesini geciktirmektir.

Karaborsacılık/ihtikâr:

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Karaborsacılıkta insanların ihtiyaçlarını sömürerek az emekle kolay kazanç sağlama arzusu vardır.
- Temel gıda maddelerini, ilaçları, çocukların ihtiyaç duyduğu ürünleri insanlar her zaman kolaylıkla satın alabilmelidir.
- Aksi bir duruma sebep olmak zulümdür.

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Karaborsacılığın geniş halk kitlelerine büyük zararlar verdiği bilinmektedir.

- Topluma zararı dokunan her türlü fırsatçılık gayrimeşru kazanç ve karaborsa kapsamında değerlendirilir ve dinimizce yasaklanır.

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "Kim bir yiyecek maddesini kırk gün saklarsa, o kişi Allah Teâlâ'dan uzaklaştığı gibi, Allah Teâlâ da ondan uzaklaşır. Bir bölgenin insanları, aralarında aç bir kimse varken sabahlarsa, Allah Teâlâ'nın himayesi onlardan uzak olur."

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 32.)

2. ÜNİTE /İSLAM VE EKONOMİK HAYAT

- Karaborsacılık yaparak haksız kazanç elde eden kimseler, helal yoldan para kazanmak isteyen ve ticaret yapan kimselere de zarar vermiş olurlar.
- Karaborsadan para kazanmayı amaçlayan insanlar, toplumda hile ve nefretin yaygınlaşmasına yol açarlar.
- Hâlbuki toplumun dirliği ve düzeni bireylerin karşılıklı ilişkilerindeki sıcaklığa ve dürüstlüğe bağlıdır.

Peygamberimiz buyuruyor ki:

- "İnsanlara satmak üzere mal getiren rızıklandırılır, malını stoklayıp karaborsaya düşüren ise lânetlenir."

(İbn Mâce, Ticâret, 6.)

Ünitemizi Değerlendirelim

1. İslam ekonomisinin ahlaki temelleri nelerdir? Kısaca açıklayınız.
2. Borç alıp vermede nelere dikkat etmeliyiz? Kısaca açıklayınız.
3. Bir işveren ve işçinin kazançlarının helal olabilmesi için hangi hususlara dikkat etmeleri gerekir?
4. Kul hakkı nedir ve niçin önemlidir? Açıklayınız.
5. Ekonomik hayatı olumsuz yönde etkileyen unsurları kısaca açıklayınız.

Cevaplayalım

1. Aşağıdakilerden hangisi kul hakkı ihlaline örnek olarak <u>gösterilemez</u>?

A) Rüşvet almak
B) Hileli satış yapmak
C) Karaborsacılık yapmak
D) Karz-ı hasende bulunmak
E) İşçinin hakkını tam olarak vermemek

Dinimizde, borçlu olana kolaylık gösterilmesi tavsiye edilmiştir. Borçlu gerçekten bir zorluk içindeyse ödemesi ertelenebilir. Bu gibi durumlarda borcun tamamen bağışlanması da tavsiye edilmiştir. Bir ayette: **"Eğer borçlu darlık içindeyse ona eli genişleyinceye kadar mühlet verin. Eğer bilirseniz, (borcu) sadaka olarak bağışlamanız, sizin için daha hayırlıdır."** (Bakara suresi, 280. ayet.) buyrulur. Borçlu olan biri ödeme zamanı gelince, alacaklıya derdini anlatarak borcunu ödeyemeyeceğini söylediğinde, ona zaman tanımak veya borcu bağışlamak dini yönden güzel bir davranıştır.

2. Verilen metinde aşağıdaki kavramlardan hangisine <u>değinilmemiştir</u>?

A) Îsâr
B) Faiz
C) İnfak
D) Sadaka
E) Karz-ı Hasen

Bir malı toplumun ihtiyacı olduğu halde depolamak, istif etmek, piyasadan çekmek İslam ahlakıyla bağdaşan bir davranış değildir. Çünkü piyasadan çekilen malın daha sonra piyasada oluşan kıtlık nedeniyle gerçek değerinden kat kat fazla bir fiyatla piyasaya sürülmesi bu ürüne ihtiyacı olanları zor durumda bırakacaktır.

3. Metinde bahsedilen durum aşağıda verilen kavramlardan hangisiyle ilgilidir?

A) Faiz
B) Rüşvet
C) Hileli satış
D) Karaborsacılık
E) Yapay fiyat yükseltme

- Herhangi bir hakkı engellemek veya haksızlığı haklı göstermek amacıyla verilip alınan maddi değeri olan her şey.
- Kamu görevlisinin yetkisini ya da nüfuzunu kötüye kullanarak sağladığı çıkar.
- Adaleti yerine getirmekle görevli hakimlerin haksızı haklı göstermeleri için kendilerine verilen bedeller.
- İşini daha hızlı gördürebilmek için yetkili şahıslara menfaat temin etmek.

4. Metinde verilen tanımlar aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ilgilidir?

A) Faiz
B) Rüşvet
C) İhaleye fesat
D) Karaborsacılık
E) Yapay fiyat yükseltme

5. Soru işaretiyle (?) gösterilen yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir.

A) İslam ekonomisinin ahlaki temelleri
B) Haksız kazancı ortadan kaldıran uygulamalar
C) İslam'ın serbest bıraktığı ekonomik faaliyetler
D) Ekonomik hayatı olumsuz etkileyen uygulamalar
E) Günümüz ekonomisinde insanlar için faydası olan uygulamalar

Hazırlayanlar
Kübra UZUN,
Hatice Büşra PAKSOY,
Furkan ÖZÜDOĞRU

Redaksiyon
Suna AKKURT

Tasarım
Hanife KOYUTÜRK

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ